

Roadmap voor
duurzame welvaart

En Route!

R&D&i Naar leiderschap in de twintransitie	8
Internationaal ondernemen Van be.Brussels naar be.International	16
Fiscaliteit Orde scheppen in de Brusselse taksjungle	22
Arbeidsmarkt Zeg niet NEET, maar UP	28
Onderwijs & opleiding Promoot levenslang leren als de hoeksteen v an onze kenniseconomie	34
Digitalisering Brussel als digitale hoofdstad	40
Telecom Is Brussel wel klaar voor een digitale toekomst?	50
Energie & klimaat Versnelling hoger voor energie- en klimaattransitie	56

5 redenen om morgen in brussel te investeren

Met zijn grote historische, architecturale, gastronomische en culturele rijkdom is Brussel een populaire bestemming bij het grote publiek. Van alle uithoeken van de wereld zakken mensen naar het hart van Europa af om er de sfeer op te snuiven.

Geldt die aantrekkingskracht ook voor ondernemers? Dat zou alleszins moeten. Denk even mee. Brussel heeft een enorme talentvijver van meertalige, jonge en ondernemende mensen. Daarnaast is onze hoofdstad de thuisbasis van tal van internationale organisaties en gerenommeerde onderwijs- en onderzoeksinstituten, terwijl ook de toegankelijkheid van de stad vaak geprezen wordt. Commercieel interessante buurten en een prachtig patrimonium? Ook dat is er. Een interessante ligging? Jazeker.

Maar ... het overduidelijke potentieel blijft onderbenut. Het versnipperde Brusselse beleid mist een gezamenlijke ambitie. Een ambitie om ondernemers aan te trekken én te laten blijven. Agoria zet de eerste stap met 5 Brusselse troeven voor morgen.

#1 Omdat de stad bulkt van het talent

Onze hoofdstad beschikt over de grootste talentvijver van het land. Bovendien is Brussel het enige gewest waar de bevolking op arbeidsleeftijd (20-64 jaar) in de komende jaren blijft groeien. Maar er heerst een perceptieprobleem. Heel wat ketten krijgen een negatieve stempel. Ze zijn eerder NEET's (Not in Education, Employment or Training) dan UP's (Unknown Potentials).

Het is aan de politiek om het tij te keren. Begin met versterkende opleidingen, organiseer daarna projectwerk om eerste ervaringen op te doen, faciliteer vervolgens stages om het bedrijfsleven van binnenuit te leren kennen, en stuur finaal aan op een job. Brussel moet zich engageren om jaarlijks een minimaal percentage van het bbp aan activerende programma's te besteden. Wat alleszins helpt om UP's hierin mee te krijgen: werken moet meer lonen dan niet werken.

#2 Omdat de stad technologie omarmt

Om deze troef waar te maken, is meer openheid nodig voor nieuwe technologieën. Daar knelt nu nog te vaak het schoentje. Onbegrijpelijk, want digitalisering kan de stad op vele manieren vooruithelpen. Zo kunnen we met digitale oplossingen de werkzoekende Brusselaars beter bereiken en integreren, slimme meters kunnen de energiefactuur in toom houden, 5G kan de connectiviteit verbeteren, slimme technologieën zorgen voor een betere verkeersdoorstroming ... Opportuniteiten genoeg.

Initiatieven zoals SustAI n.Brussels en FARI tonen het goede voorbeeld. Die helpen publieke diensten, kmo's en startende ondernemers om de voordelen van artificiële intelligentie te benutten. Graag meer van dat in de komende jaren.

#3 Omdat de stad leefbaarheid en bereikbaarheid combineert

Beide troeven sluiten elkaar niet uit, integendeel. Zo kiest het mobiliteitsplan Good Move resoluut voor een aangename en veilige stad, met rustige wijken die verbonden zijn door intermodale assen. Ook doeltreffend openbaar vervoer en vlotter verkeer maken deel uit van het plan. Om de doelstellingen te bereiken, zijn er verschillende pistes: de uitbouw van stedelijke multimodale mobiliteitshubs, intelligente verkeerslichtbeïnvloeding, veilige fietsinfrastructuur, parkeergeleidingssystemen, real-time verkeersinfo, laadinfrastructuur, kwaliteitsvolle openbare ruimte ...

Er zijn nog enkele koerswijzigingen nodig. Zo wil Agoria de bestaande verkeersstakken vervangen door een systeem van intelligente kilometerheffing, in samenspraak met de andere gewesten. Daarnaast is ook de uitbouw van metrolijn 3 een topprioriteit.

#4 Omdat de stad ondernemers fiscaal aanmoedigt

De gemiddelde opcentiemen liggen in het Brusselse gewest drie keer hoger dan in de (Vlaamse) rand. Het resultaat? Steeds meer bedrijven kiezen om te investeren in de randgemeentes. Na een stadsvlucht wordt Brussel zo geconfronteerd met een jobvlucht.

Een gezamenlijk, geharmoniseerd en stabiel fiscaal beleid is belangrijk voor de ontwikkeling en het behoud van de economische activiteiten, en noodzakelijk om het vertrouwen in de Brusselse overheden te herstellen. Het gewest kan op grond van haar voorgedijbevoegdheid (en compensatiefonds) de gemeentes die de fiscale druk te hard laten stijgen, bijsturen door een vermindering van hun dotatie.

#5 Omdat de stad investeert in moderne en klimaatneutrale gebouwen

De vraag naar aangename, nette en veilige buurten is niet nieuw, maar we hopen op meer daadkracht in de volgende legislatuur. Zo is een gezamenlijk plan om pakweg de buurten van het Noord- en Zuidstation te verfraaien nu echt wel broodnodig.

Maar er is ook goed nieuws: met de campagne Renolution zette Brussel duidelijk positieve stappen richting een klimaatneutraal gebouwenpark. Om de renovatie van het Brusselse woningen- en bedrijfsgebouwenpark verder te versterken, moeten we inzetten op betaalbaarheid en marktstabiliteit, de verhoging van hernieuwbare energiebronnen in gebouwen, een nationaal geharmoniseerd EPB-beleid, en de begeleiding van investeerders.

Roadmap voor duurzame welvaart

In dit memorandum voor de verkiezingen van 2024 legt Agoria concrete aanbevelingen op tafel om de 5 Brusselse troeven van morgen waar te maken. Daarbij kijken we niet enkel naar de volgende legislatuur maar ook verder.

Om het voor u overzichtelijk te houden, verdeelden we onze aanbevelingen over 8 thema's, van digitalisering tot onderzoek, ontwikkeling en innovatie. Op die manier creëren we een gedetailleerde Roadmap voor duurzame welvaart.

Soms stellen we gekende routes voor, soms onbetreden afslagen, en soms volstrekt nieuwe trajecten. Maar altijd met dezelfde positieve ingesteldheid. Want één ding kunnen we u al meegeven: we zien vooral kansen om onderweg van Brussel een futureproof economische hotspot te maken.

En route!

René Konings,
Manager Agoria Brussels

Kurt Ceuppens,
Voorzitter Agoria Brussels

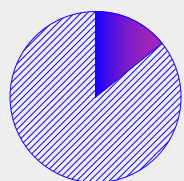
R&D&I

Naar leiderschap in de twintransitie

T

Tijd voor een andere route

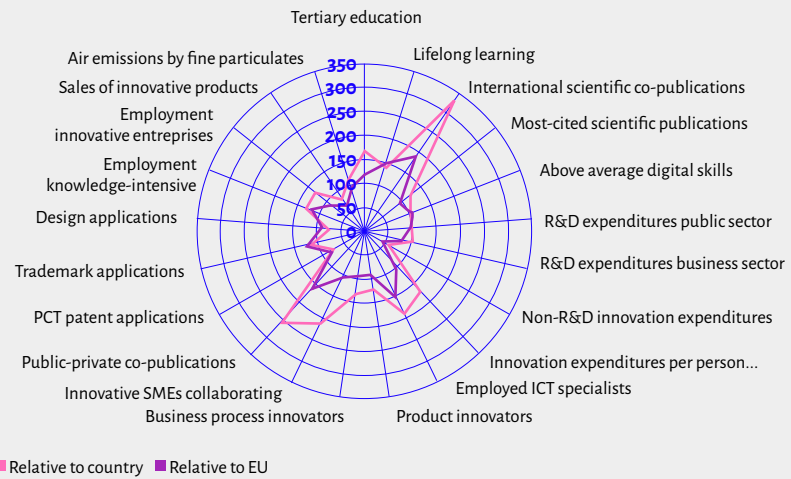
Brussel staat op plaats 28 van de meest innovatieve Europese regio's volgens het Europees Regionaal Innovatie Scorebord 2023. Daarmee versterkt het gewest zijn status als innovatieleider. Dit succes is grotendeels te danken aan het Brusselse innovatieagentschap Innoviris, een solide partner voor bedrijven en onderzoeksinstellingen die investeren in innovatie.

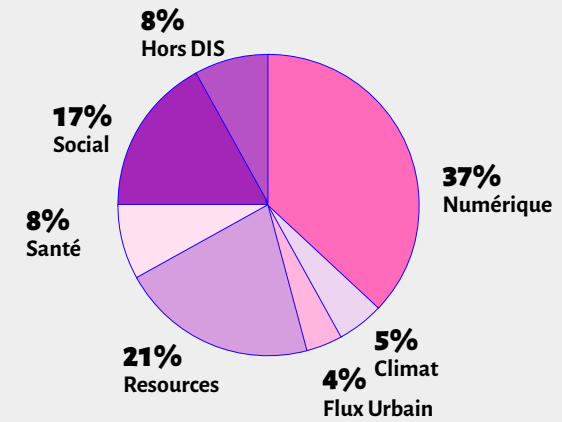
14,2%

Als innovatiekoploper noteerde Brussel tussen 2016 en 2023 een stijging van zijn prestaties met 14,2%.

Regional Innovation Scoreboard 2023

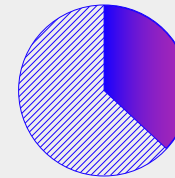
Verdeling van Innovatiebudgetten per DIS in 2021

Verschillende indicatoren bevestigen deze dynamiek. Denk maar aan het grote aantal internationale wetenschappelijke co-publicaties per miljoen inwoners die tot de 10% van meest geciteerde publicaties wereldwijd behoren, het hoge percentage hoogopgeleide 25- tot 34-jarigen en een het grote aantal inwoners met bovengemiddelde digitale vaardigheden.

De informatie- en communicatietechnologiesector (ICT) is bijzonder dynamisch, met een groot aandeel experts en aanzienlijke uitgaven voor innovatie per werknemer.

De publieke sector biedt op zijn beurt actieve ondersteuning via O&O-bijdragen. Brussel valt op door het grote aantal co-publicaties van private en publieke entiteiten buiten de medische sector. De kmo's in het gewest vertonen ook een tendens naar collaboratieve innovatie en marketing van nieuwe producten.

37%

In 2021 domineerde digitale technologie het budget voor bedrijfsinnovatie, goed voor 37% van de investeringen.

De complexiteit en versnelling van technologie overwinnen

Ondanks de geboekte vooruitgang staat Brussel voor een aantal uitdagingen, waaronder levenslang leren, R&D-uitgaven in de privésector opdrijven en innovatie stimuleren op het vlak van design en patenten. Het zijn stuk voor stuk cruciale inspanningen voor de hoofdstad van Europa om zijn status als leidend innovatiecentrum te consolideren.

Bovendien vormt de veelheid aan digitale technologieën – artificiële intelligentie, 5G, datamanagement, beveiliging, SaaS, het virtuele ... – voor veel bedrijven een obstakel. De hoge complexiteit en de snelle vooruitgang van al die verschillende technologieën staan hun digitale transformatie in de weg.

Om hieraan te verhelpen wil Brussel met het Gewestelijk Innovatieplan 2021-2027 bedrijven ondersteunen bij hun digitale en ecologische transformatie (twintransitie). De twintransitie is immers dé sleutel in de strijd tegen klimaatopwarming, welvaartcreatie en versterking van de competitiviteit. Deze initiatieven kunnen Brussel positioneren als leider in de twintransitie binnen Europa.

Roadmap voor duurzame welvaart

#1 Zet meer in op ondersteuning en begeleiding van bedrijven

Om bedrijven in het algemeen en kmo's in het bijzonder te helpen zich een weg te banen door de steeds veranderende technologische omgeving, raden we aan om strategische innovatieondersteuning in te voeren. Sirris en de EDIH SustAIIn.Brussels bieden mooie voorbeelden van soortgelijke initiatieven. Verder is het cruciaal om bestaande en opkomende ecosystemen te ondersteunen via partnerships tussen bedrijven, universiteiten, onderzoekscentra en regionale instellingen.

#2 Bevorder innovatie en digitale technologie

Erken digitale technologie als innovatiemotor voor alle Brusselse sectoren. Bovendien pleiten we ervoor om de inspanningen voor de zogenaamde twintransitie op te drijven en Brussel op dit vlak te promoten als Europees leider. Dat kan via initiatieven als de EDIH SustAIIn.Brussels en FARI.

#3 Stimuleer de belangstelling voor STEM en versterk de kennisoverdracht

Agoria wil dat er meer initiatieven komen om studenten aan te moedigen een STEM-richting te kiezen. Het project voor een wetenschaps- en technologiecentrum aan het Weststation, geïnitieerd door de Brusselse regering, kan hierin een grote rol spelen. We steunen dit mooie initiatief dan ook actief en engageren ons om de samenwerking met partners uit de bedrijfswereld te bevorderen. Ook bevelen we een vlottere kennisoverdracht aan vanuit de universiteiten, hogescholen en onderzoekscentra naar de privésector.

#4 Controleer de voorbeeldcriteria voor subsidies

We raden aan om voorzichtig te zijn met de voorbeeldcriteria die zullen worden vastgelegd in het kader van de herziening van het besluit van 27 juli 2017. Het doel van dit besluit is om onderzoek, ontwikkeling en innovatie te bevorderen door economische steun toe te kennen aan bedrijven en onderzoeksinstituten die met bedrijven worden gelijkgesteld. Zorg ervoor dat deze criteria eerlijk en gunstig zijn voor innovatie.

#5 Verhoog budgetten en versterk samenwerking op nationaal niveau

Agoria dringt sterk aan op een verhoging van het O&O-budget, zodat het op het niveau komt van de andere gewesten. Daarnaast moet de samenwerking tussen actoren in het hele land bevorderd worden, bijvoorbeeld door meer nadruk te leggen op oproepen voor innovatieve projecten.

Tot slot raden we aan om de promotie van en communicatie over Europese innovatiefondsen te versterken, met bijzondere aandacht voor fondsen die verband houden met de mogelijkheden van de digitale transformatie.

#6 Herzie de bevoegdheden voor economie en innovatie

We blijven het belang onderstrepen van één ministeriële portefeuille voor economische en innovatiebevoegdheden, zoals tijdens de vorige legislatuur.

Technology for a better world

Bij Agoria zijn we ervan overtuigd dat technologie een essentiële bondgenoot is in de strijd tegen de klimaatopwarming. Wij geloven sterk in de twintransitie, die ecologische en digitale vooruitgang combineert. Dankzij zijn dynamiek en innovatiepotentieel is Brussel de ideale Europese leider in deze transformatie. We moedigen het gewest ten zeerste aan om deze kans te grijpen!

The background features a stylized landscape with a white arrow pointing from the bottom left towards a bright sun in the upper right. The sun is a large white circle. The sky is a gradient of light green and yellow. The water is a gradient of light blue and green. The foreground shows dark blue hills with some grass. The overall style is clean and modern.

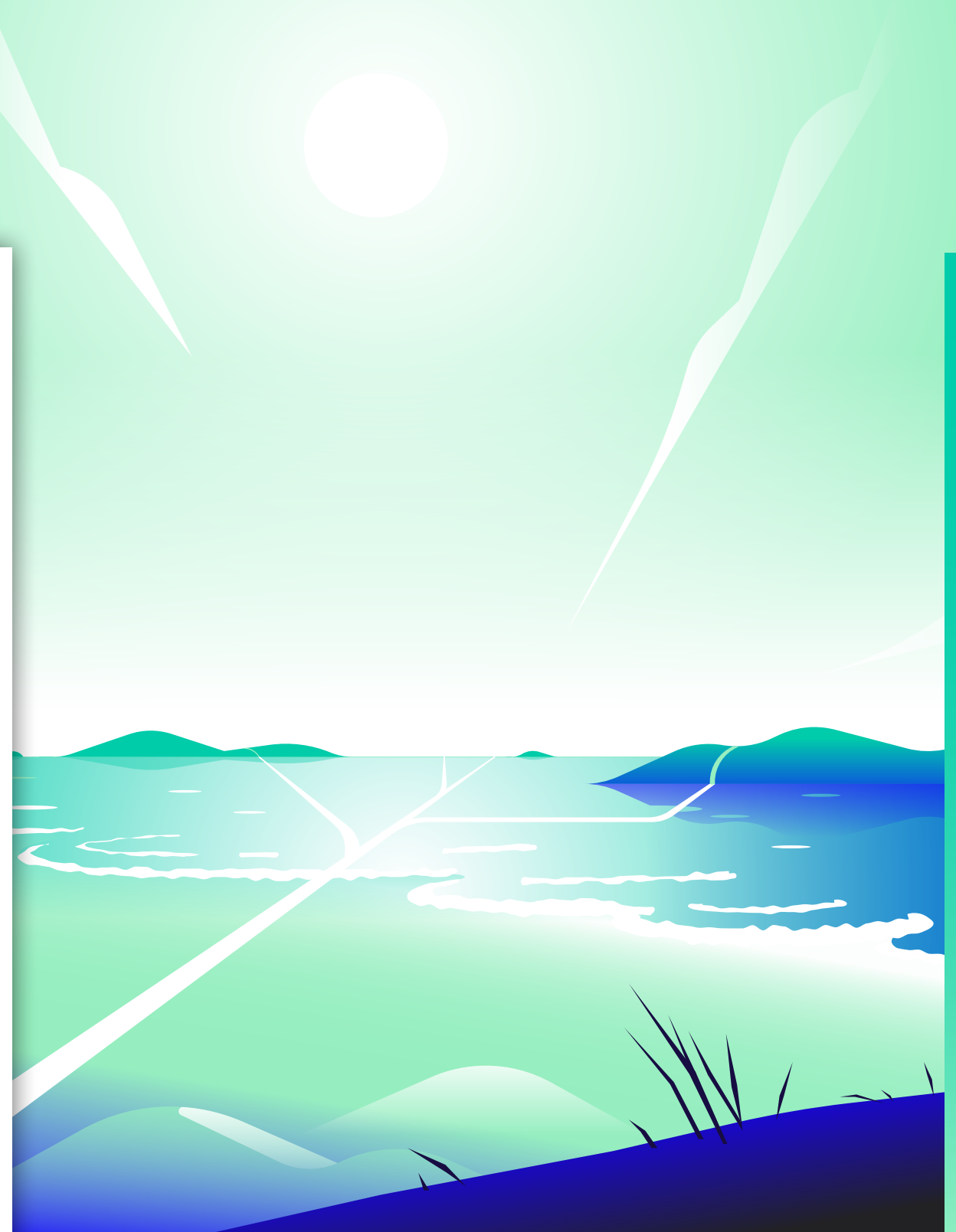
Internationaal ondernemen

Van be.Brussels naar be.International

Tijd voor een andere route

Een internationaal vizier is essentieel voor de economische ontwikkeling – en dus welvaart – van Brussel. Zo kunnen de lokale bedrijven enkel hun steile ambities waarmaken als ze erin slagen om talent van buiten de EU aan zich te binden. Omgekeerd is het ook zo dat ondernemend Brussel zelf de grenzen oversteekt. Een internationaliseringstraject is voor veel bedrijven dé weg naar groei.

Om goed te scoren op beide aspecten ligt er wel nog wat werk op de plank. Brussel kan veel beter dan het vandaag doet.

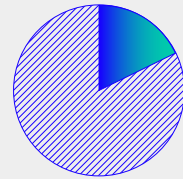

Gros start-ups blijft enkel lokaal actief

Het hoeft niet te verbazen dat Brussel de stad is met het grootste aantal start-ups in België. Wat wél de wenkbrauwen doet fronsen, is dat deze ondernemingen heel moeilijk doorgroeien tot scale-ups. Een belangrijke oorzaak is alvast dat de Brusselse start-ups zelden naar het buitenland trekken. Dat is voor veel start-ups nochtans de sleutel om door te breken.

Wat dan de hardste remmen zijn op de internationalisering van Brusselse start-ups? Agoria en Sirris gingen op onderzoek. De top 3:

- #1 Te moeilijk om de juiste zakelijke relaties te leggen (44%).
- #2 Te moeilijk om de nodige budgetten aan te trekken (38%).
- #3 Te weinig kennis en ervaring op de internationale markt (33%).

18%

van de Brusselse tech start-ups opent een antenne in het buitenland. Vlaanderen scoort met 67% veel beter.

1 op 5

neemt een buitenlands bedrijf over. Bij Vlaamse start-ups is dat 3 op 5.

Economische migranten zich beter thuis laten voelen

Economische migratie is sinds 2014 een volwaardige gewestelijke bevoegdheid. De Brusselse gewestadministratie is wat dat betreft een voorbeeld in België: een website met duidelijke informatie over aanvraagprocedures in het Engels, maar ook een administratie die snel en efficiënt werkt.

In het welkomstbeleid spelen vooral de Brusselse gemeenten een cruciale rol. Zij zijn doorgaans het eerste contact voor buitenlands talent en leveren ook de verblijfskaarten af. Maar hun verbindende rol vullen de gemeenten vandaag nog niet of onvoldoende in.

7,7/10

Hoe expats in het Brusselse gewest het welkomstbeleid scoren. Vooral rode lantaarn Brussel-Stad valt negatief op met een score van 5,9/10.

Roadmap voor duurzame welvaart

Internationalisering

#1 Voorzie betere begeleiding

We moeten de hoofdredenen tackelen waarom start-ups niet internationaliseren. Dat kan onder andere met een betere begeleiding op het vlak van business development en go-to-market, gerichte economische acties en internationale events. De toegang tot financiering is een andere essentiële succesfactor.

#2 Breng het Brusselse ecosysteem samen

Om de (internationale) groei van de digitale start-ups in Brussel te ondersteunen, hebben hub.Brussels en Agoria het project scale.brussels opgericht. Zulke projecten waarbij ook best practices en ervaringen worden gedeeld, moeten op grotere schaal uitgerold worden.

#3 Versnel de aflevering van exportvergunningen

Investeer in de doorgedreven digitalisering van exportvergunningen en verhoog het aantal vte's. De ambitie moet zijn om – net zoals in Vlaanderen – vergunningen op een economisch realistische tijd van 40 kalenderdagen af te leveren.

Economische migratie

#4 Versterk het Working in Belgium-platform

We moeten het gemeenschappelijke Working in Belgium-platform voor de behandeling van verblijfsaanvragen verder uitbouwen. Maak daarom van bij de aanvang van de legislatuur een budget vrij voor de uitrol en versterking van dit platform.

#5 Voorzie voldoende middelen voor de gewestdienst economische migratie om minstens het huidige niveau van dienstverlening te handhaven.

#6 Roep structureel overleg in het leven voor economische migratie

De vraag naar buitenlandse arbeidskrachten stijgt snel en het is belangrijk dat het wetgevend kader vlot mee-evolveert. Doe dit in samenspraak met de gewestelijke stakeholders (zie Vlaamse adviesraad voor economische migratie, SERV) en zet structureel overleg op voor economische migratie tussen de regionale stakeholders. Open daarnaast de dialoog met de andere partners in ons land, zowel de andere gewesten als de federale overheid.

#7 Optimaliseer de gemeentelijke en stadsadministratie

Agoria pleit voor een volwaardige digitale onestopshop (makkelijke toegang, transparante procedures, documenten, etc.), meertalig onthaalpersoneel en een doeltreffende organisatie om het imago van de stad op te krikken bij bewoners, bedrijven en werknemers. En zorg ervoor dat het welkomstbeleid perfect toegankelijk is voor Engelstaligen.

Technology for a better world

Door onze bedrijven internationaler en diverser te maken, wil Agoria meewerken aan een samenleving die klaar is om de opportuniteiten van morgen te verzilveren. We creëren meer duurzame jobs en bouwen zo aan een gezonde arbeidsmarkt. Bovendien verhogen we door internationalisering onze concurrentiekracht ten opzichte van andere regio's. Het doel: ook in de toekomst de Brusselse positie van innovatie-leider behouden.

Fiscaliteit

Orde scheppen in
de Brusselse taksjungle

Tijd voor een andere route

Vaak dreigen gemeentelijke begrotingen in het Brussels gewest in het rood te gaan, maar de schepenen van Financiën oogsten op het einde van het boekjaar steevast applaus op de meerderheidsbanken. Hun voorstellen zijn namelijk in evenwicht. Hoe spelen ze dat klaar?

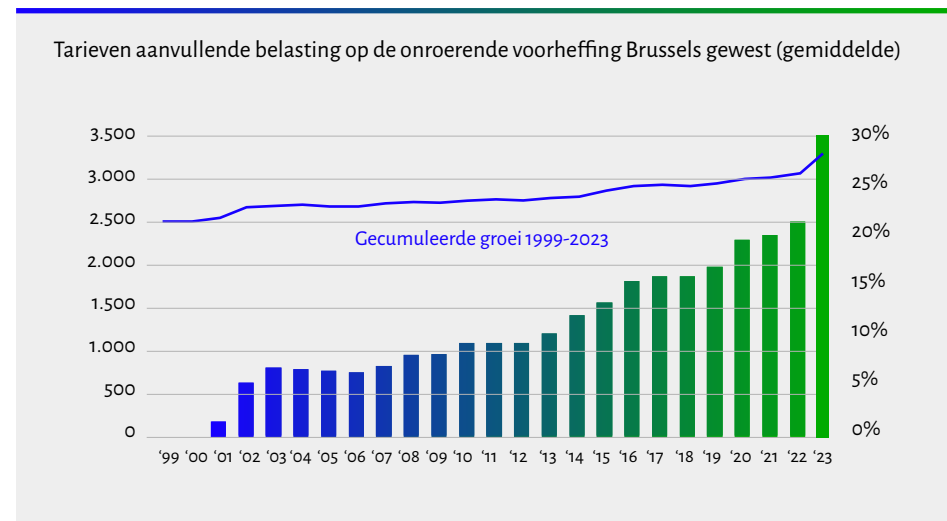

Gemeentes schuiven factuur door

Bedrijfsleiders kennen de fiscale kunstgrepen maar al te goed, want zij betalen een groot deel van de factuur – vooral via de onroerende voorheffing. Ondernemer-eigenaars zijn de vaste melkkoe, maar evengoed ondernemer-huurders die de rekening krijgen doorgeschoven van de gebouweigenaars.

Vandaag liggen de gemiddelde opcentiemen in het Brussels gewest drie keer hoger dan in de (Vlaamse) rand. Het resultaat? Steeds meer bedrijven kiezen als investeringslocatie voor de randgemeentes. Na een stadsvlucht wordt het Brussels gewest zo ook geconfronteerd met een jobvlucht.

De gemiddelde opcentiemen op onroerende voorheffing in het Vlaamse gewest (314 gemeentes) bedragen 897. In Brussel (19 gemeentes) bedragen de gemiddelde opcentiemen liefst 3.272 – een veelvoud. Belangrijk: dit zijn gemiddeldes. In sommige Brusselse postcodes moeten ondernemers nog veel meer ophoesten. Nochtans zijn de economische diensten waarvan ze genieten, veelal op gewest-niveau, dezelfde.

Lokale autonomie is (te) makkelijk excuus

Bovenstaande trend is des te jammer omdat de gewestregering grote stappen zette tijdens de voorbije legislaturen. Het Brussels gewest heeft bijvoorbeeld de omstreden pc-taks of de onroerende voorheffing op materieel & outillage afgeschaft.

Alleen worden die inspanningen op gewestniveau tenietgedaan door de veel snellere stijging van nieuwe gemeentelijke taksen. Denk daarbij niet alleen aan de gemeentelijke opcentiemen voor onroerende voorheffing, maar ook aan bureau-taksen en taksen op parkeerplaatsen.

Zo is er onder de waterlijn een gevaarlijke verschuiving aan de gang in het economische weefsel van onze hoofdstad. De jobs die verdwijnen uit Brussel zijn immers vaak jobs met een hoge toegevoegde waarde, die voor heel wat indirecte jobcreatie zorgen. En terwijl de Brusselse jobs verdwijnen in de ondoorzichtige taksjungle, kijkt de boswachter, het Brussels gewest, passief toe. Hij verstopt zich achter het net van de zogenaamde lokale autonomie.

Roadmap voor duurzame welvaart

#1 Maak komaf met de versnippering

Een gezamenlijk, geharmoniseerd en stabiel fiscaal beleid is belangrijk voor de ontwikkeling en het behoud van de economische activiteiten, en noodzakelijk om het vertrouwen in de Brusselse overheden te herstellen.

Agoria vraagt om het huidige versnipperde fiscale landschap te vervangen. Het is niet logisch dat bedrijven naargelang hun vestigingsplaats en postcode andere taksen en een verschillende onroerende voorheffing betalen. In de plaats moet een transparant systeem komen dat bedrijven toelaat om op voorhand hun belasting-uitgaven te begroten.

#2 Stuur de gemeentes bij wanneer nodig

Het Brussels gewest kan op grond van haar voogdijbevoegdheid (en compensatie-fonds) de gemeentes die de fiscale druk te hard laten stijgen – en zo de economie schaden – bijsturen door een vermindering van hun dotatie. Agoria roept het gewest op om hierin een veel actievere rol te spelen.

#3 Verminder de bedrijfsbelastingen tot (minstens) het niveau van de Vlaamse en Waalse rand

Technology for a better world

Competitieve bedrijven zijn cruciaal voor de creatie van onze welvaart. Daar hoort ook een ondersteunend en faciliterend fiscaal kader bij. Als we de ambitie van continue welvaartscreatie uit onze duurzaamheidsstrategie willen realiseren, dan moeten alle omgevingsfactoren gunstig zijn.

Arbeidsmarkt

Zeg niet NEET,
maar UP

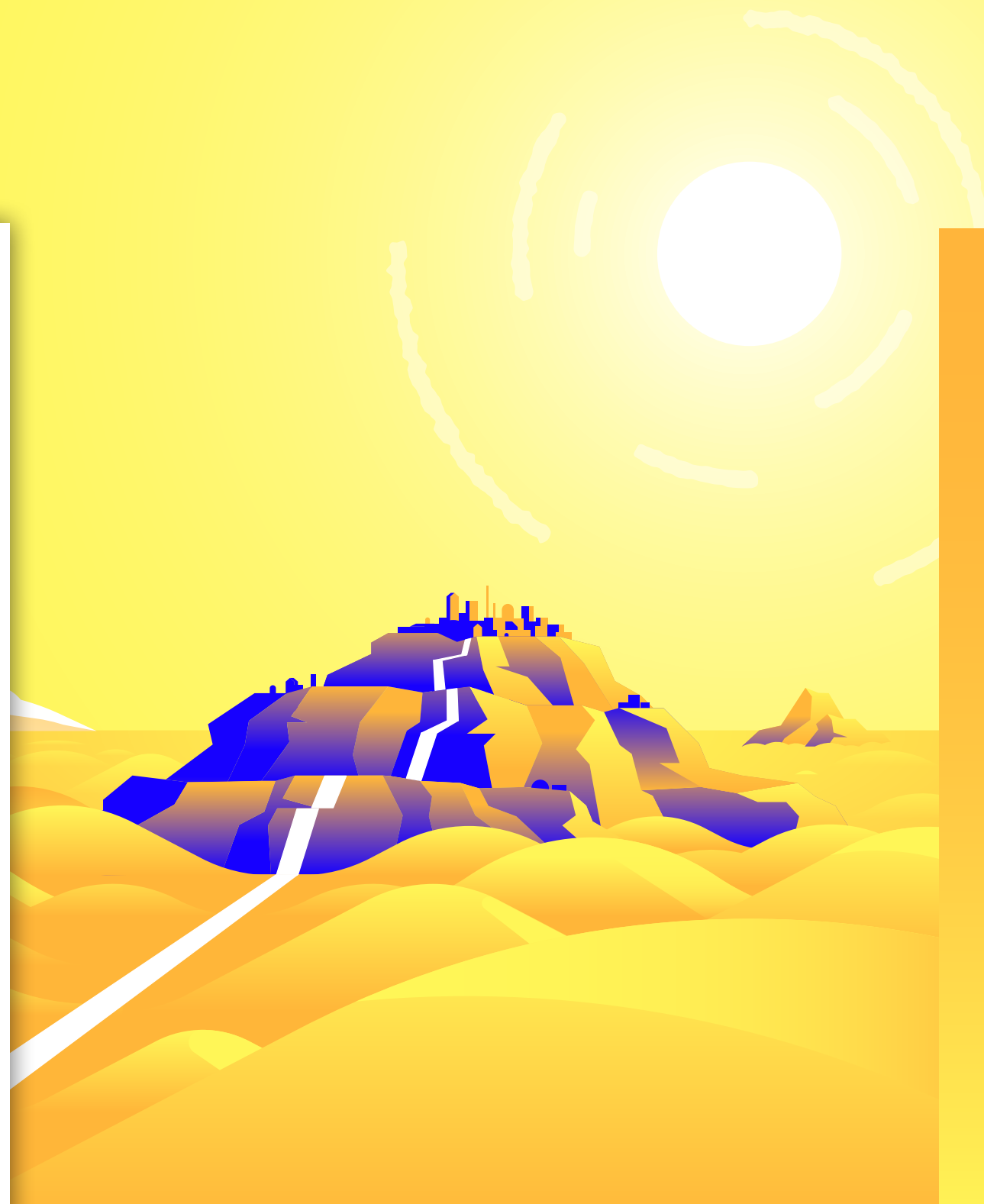
Tijd voor een andere route

Brussel bulkt van het talent. Het gewest beschikt over de grootste talentvijver van het land. Bovendien is de gemiddelde Brusselaar 37 jaar oud, 4 jaar jonger dan de gemiddelde Belg. En nog: Brussel is het enige gewest waar de bevolking op arbeidsleeftijd in de komende jaren zal blijven groeien. Stevige troefkaarten dus.

Maar de Brusselse werkloosheid blijft (te) hoog, en dan vooral de jeugdwerkloosheid. Zo telde Actiris 8.595 niet-werkende werkzoekenden jonger dan 25 jaar in juni 2023, ruim 10% meer dan een jaar voorheen. Willen we een Europese voortrekker zijn – en dat willen we – dan moet het beter.

87.218

Brusselse niet-werkende werkzoekenden stonden in juni 2023 ingeschreven bij Actiris (3,2% meer dan een jaar eerder).

Negatieve NEET-stempel blijft aan Brusselse jongeren kleven

De Brusselse werkgelegenheidsgraad ligt vandaag op 65,7%. Op basis van de economische verwachtingen en de gekende bevolkingsevolutie zal het bij ongewijzigd beleid tot 2040 duren om de lat van 80% werkgelegenheidsgraad, die we voor ons land hebben vastgelegd, te halen.

204

Het jaar waarin Brussel een werkgelegenheidsgraad van 80% bereikt als er aan het beleid niets verandert.

Voor een oplossing moet Brussel vooral richting jongeren kijken. Zowat 20% van de Brusselaars tussen 18 en 24 jaar valt binnen de NEET-definitie: Not in Employment, Education or Training. Velen van hen zoeken actief naar werk, maar er is ook een grote groep niet-werkende jongeren die geen baan zoeken. Ze voelen zich vaak kansloos in een veeleisende en rigide arbeidsmarkt. Intussen kijken de Brusselse bedrijven elders voor talent.

Tijd om van de grote NEET-groep – een term waarmee we vooral benadrukken wat ze NIET kunnen en doen – een aantrekkelijke UP-groep (Unknown Potentials) te maken – een term waarmee we jongeren UP de maatschappelijke ladder duwen.

Vlaamse rand loopt uit

Een bijkomende uitdaging is dat Brusselaars zelf voorbij onze hoofdstad kijken voor een betekenisvolle job. Ter illustratie, zo'n 55.000 Brusselse professionals zijn aan de slag in de Vlaamse rand, een stijging van 10% in 10 jaar. Intussen blijft de hoofdstad met meer dan 25.000 open vacatures achter (bron: Statbel, juni 2023).

Het moet met andere woorden aantrekkelijker worden om in Brussel zelf te werken. Al zeker als we weten dat de Brusselse bevolking op arbeidsleeftijd tussen nu en 2030 met 21.000 personen zal toenemen. Deze groep lokaal aan het werk krijgen, zal cruciaal zijn voor de Brusselse economie en welvaart.

Roadmap voor duurzame welvaart

#1 Maak het lonender om te werken

Mensen die deeltijds werken en dat combineren met een vervangingsinkomen moeten meer verdienen dan mensen die enkel op een vervangingsinkomen rekenen. Dat betekent bij een werkende het vervangingsinkomen pro rata verminderen, en niet meteen wegnemen.

#2 Verbind voorwaarden aan werkloosheidsuitkeringen

Maak van de gerichte opleidingsinspanning een bepalende factor in het systeem van toekenning en duur van de werkloosheidsuitkeringen, afhankelijk van de opleiding die de werkzoekende volgt. Daarin kunnen mensen die (tijdelijk) werkloos worden, rekenen op een redelijke werkzoekendenuitkering. Naarmate de tijd verstrijkt, worden er gefaseerd extra voorwaarden verbonden aan de uitkering. Die voorwaarden moeten de positie van de ontvanger op de arbeidsmarkt versterken. Stopt iemand met zoeken naar werk of met zich te versterken, dan valt ook de uitkering weg. Na 2 jaar voor iemand die geen 20 jaar werkervaring kan voorleggen, na 3 jaar voor iemand die wel 20 jaar werkervaring kan voorleggen.

#3 Voorzie steun voor competenties van de toekomst

Naast de gekende lijst van knelpuntberoepen, komt er een dynamische lijst met generieke competenties van de toekomst. Die lijst kan vervolgens sectorspecifiek verfijnd worden. Het Brusselse gewest concentreert haar ondersteuningsmechanismen en incentives op sectoroverschrijdende samenwerkingsinitiatieven voor competentieversterking bij werkenden en werkzoekenden.

#4 Investeer in activering van niet-zoekenden

Agoria ziet graag dat Brussel jaarlijks een minimaal percentage van zijn begroting reserveert voor arbeidsmarktgerelateerde actieprogramma's. Die investering moet zich toespitsen op het activeren van mensen die niet werken en niet op zoek zijn naar werk.

#5 Breid duaal leren uit

Om een snelle verbinding te maken tussen opleiding en toepassing, vraagt Agoria om alle praktijkgerichte opleidingen in het hoger en het hoger secundair onderwijs standaard via het systeem van duaal leren te organiseren.

#6 Faciliteer economische migratie

Als ondernemingen medewerkers uit het buitenland willen aantrekken, moet het proces snel, eenvoudig en volledig digitaal verlopen. Zowel het contract als de randvoorwaarden moeten zo worden opgesteld dat onze loon- en leefstandaarden gegarandeerd zijn voor de expats.

#7 Steun goed werkende doelgroeporganisaties

In Brussel zijn heel wat doelgroeporganisaties actief die kansarmere groepen versterken, vaak door hen nieuwe competenties bij te brengen. Wanneer ze sterke resultaten en goed bestuur kunnen aantonen, verdienen deze organisaties (BeCode, Molengeek, Girleek, Capital ...) onze volledige steun.

Wanneer ze ook de *last mile* lopen en de UP's begeleiden naar een duurzame job (>6 maanden tewerkstelling) is een driedelig premiesysteem raadzaam: een premie voor de UP, een premie voor de werkgever, en een premie voor de doelgroeporganisatie. Het bedrag van die gezamenlijke premie kan bijvoorbeeld gelijkstaan aan de uitkering van 1 maand – een overheidsuitgave die door deze aanpak wordt uitgespaard.

#8 Promoot Digitalcity en Technicity

Digitalcity, de opleidingspool voor digitale beroepen, en Technicity, de opleidingspool voor technisch-industriële beroepen, zijn in de voorbije legislatuur verhuisd naar een splinternieuwe locatie. In de komende legislatuur moeten we voor een verdubbeling van het aantal gevolgde opleidingen gaan.

#9 Maak het aantrekkelijker om in Brussel te investeren

Het Brussels gewest moet de stad inrichten als ideale vestigings- en investeringslocatie voor bedrijven. Dat kan onder meer met klimaatneutrale, aangename en moderne kantoor- en productieomgevingen. Ook moet meer dan vandaag geïnvesteerd worden in veilige en nette stationsomgevingen, een multimodaal bereikbare omgeving, en een vriendelijker klimaat op het vlak van fiscaliteit.

Technology for a better world

De technologische sector is een belangrijke werkgever in België en wil de komende jaren nog beter doen. Concreet plant Agoria om tegen 2030 zo'n 40.000 extra jobs creëren en die ook in te vullen, 16 jobs/werkdag. Deze doelstelling kadert in ons streven naar een gezonde arbeidsmarkt, waarin aandacht is voor persoonlijke ontwikkeling en duurzame inzetbaarheid. Brussel moet hierin als hoofdstad de weg leiden.

Onderwijs & opleiding

Promoot levenslang leren
als de hoeksteen van
onze kenniseconomie

Tijd voor een andere route

Onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een bevoegdheid van de gemeenschappen: volgens een verhouding 80-20 organiseren de Franse (Federatie Wallonië-Brussel) én de Vlaamse Gemeenschap er elk hun onderwijsactiviteiten. Een lappendeken dus, en bovendien eentje met bijzondere uitdagingen.

Onze hoofdstad heeft immers de grootste talentpoule van het land. Met de razendsnelle opeenvolging van nieuwe technologieën en midden in de groene transitie zullen daarbij vooral STEM-basisgeletterdheid en zogeheten soft skills het verschil maken in het bedrijfsleven. Tegelijk dringt een solide systeem voor levenslang leren zich op.

Onvoldoende capaciteit in scholen

De Brusselse bevolking is jong en heel divers, wat heel specifieke uitdagingen meebrengt voor de organisatie van het onderwijs in onze hoofdstad. Bovendien groeit de bevolking snel aan, waardoor de scholen qua capaciteit op hun limieten botsen.

Inhaalbeweging nodig

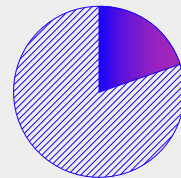
In het schooljaar 2019-2020 waren er 175 Nederlandstalige scholen, waarvan 140 kleuter- en lagere scholen en 35 secundaire scholen. Dat zijn er in totaal 26 meer dan in 2005, maar ruim onvoldoende om elk kind een plaats te geven.

In het Franstalig onderwijs moet er een inhaalbeweging komen voor het technisch en beroepsonderwijs. Perspective.Brussels spreekt over een tekort van 3000 plaatsen.

Ons land zakt verder weg in PISA-ranking

Zowel voor wiskunde als leesvaardigheid boert ons land achteruit in de recentste PISA-ranking. Hetzelfde verhaal voor de deelname aan levenslang leren: 19,9% van de 25-64-jarigen volgde in 2021 een opleiding, slechts een minimale verbetering ten opzichte van het jaar ervoor (19,6%).

Ook de cijfers van Eurostat spreken boekdelen: daarin geeft slechts 45,2% van de bevolking aan onlangs een opleiding te hebben gevolgd. En 41,8% geeft eerlijk toe dat ze dat niet willen doen.

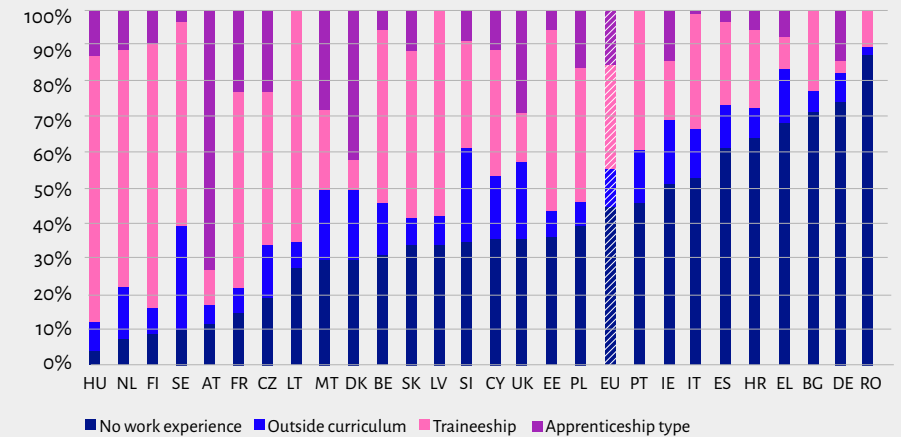

19,9%
van de 25-64-jarigen volgde in 2021 een opleiding.

Mismatch tussen opleiding en arbeidsmarkt

Uit OESO-cijfers van 2019 blijkt dat er bij 28,7% van de Belgen (32,2% gemiddeld voor Europa) sprake is van een 'field of study mismatch': de laatste opleiding past niet bij de sector van tewerkstelling. Werkplekleren is dus een must om de afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren.

Aandeel van de populatie in werkplekken in arbeidsmarktgerichte opleidingen (15-34 jaar) (kwalificatieniveau 3-4)

Roadmap voor duurzame welvaart

#1 Niet méér, maar anders investeren

Laat werkpleklers meer renderen

Rationaliseer allereerst het aanbod door bepaalde opleidingen in het technisch en beroepsonderwijs enkel nog duaal aan te bieden. Pas de leerstof ook veel sneller aan aan de realiteit van de arbeidsmarkt door het aanpassingsproces van beroepskwalificaties tot drie maanden te beperken, rollen te integreren, generieke profielen te voorzien en de doorvertaling in opleidingen flexibeler te maken. Verder stelt Agoria voor om werkpleklers te intensifiëren door jaarlijks 10% van de opleidingen in het secundair en hoger onderwijs ermee uit te breiden.

Geef schooldirecties meer manoeuvreerruimte

Dat kan door 'EdTech-providers' in de arm te nemen om digitaal materiaal maximaal in te zetten in de leerprogramma's. Ook pleit Agoria ervoor om werk te maken van de verankering van het statuut van duale leerkracht, flexi-jobs toe te laten in het onderwijs, en de componentfinanciering goed te keuren.

#2 Realiseer digitale skills en STEM

Naast kennis over de huidige technologische en digitale toepassingen moeten werknemers ook om kunnen met verandering en toekomstige innovaties. Focussen op technisch onderwijs is cruciaal, net zoals investeren in infrastructuur. Investeren, zoals de recente opstart van een technische school (Egied) aan het Molenbeekse Weststation, verdienen dan ook steun en aanmoediging.

Er zullen meer STEM-experten nodig zijn om de technologieën te ontwikkelen en implementeren, maar er moet ook genoeg aandacht gaan naar algemene STEM-geletterdheid. Integreer digitale vaardigheden in de lerarenopleiding, zodat een basisvorming van iedere leerling en student gegarandeerd is. Maak STEM tot slot evidence based, zodat acties gericht bijgestuurd kunnen worden.

#3 Ontwikkel een inclusief leersysteem dat uitdaagt om te excelleren

Kennisregio's die hoog scoren op levenslang leren bogen op een open leersysteem: elke burger kan op ieder moment in de leerloopbaan bijleren, zonder beperkingen voor vervolgoopleidingen. Tegelijk is bijleren de gedeelde verantwoordelijkheid van individu, werkgever en overheid.

Agoria vraagt om de verplichting van een niet-bindende studie-oriëntatie bij de overgang van de basisschool naar het secundair onderwijs. Vervolgens moet elke jongere alle kansen krijgen. De opening van de discussie naar de randvoorwaarden voor een verschuiving van de leerplicht is daarvoor noodzakelijk, net zoals de vervollediging van het opleidingsaanbod met een professionele master.

Erken bedrijven als opleidingsverstrekker en zet hiervoor de individuele leer- en loopbaanrekening in. Opleidingsverstrekkers moeten hun opleidingen dan weer vraaggestuurd maken, zelfbedruipend in plaats van gesubsidieerd.

Technology for a better world

Onderwijs raakt ook aan de focuspunten van de duurzaamheidsstrategie van Agoria. De technologische industrie is een belangrijke werkgever en wil de komende jaren extra jobs creëren en invullen. We zien het als onze taak om zoveel mogelijk mensen een waardevolle baan te bieden in een gezonde arbeidsmarkt, met aandacht voor persoonlijke ontwikkeling en duurzame inzetbaarheid.

Digitalisering
Brussel als digitale
hoofdstad

Tijd voor een andere route

Digitale technologie is nu al alomtegenwoordig in de maatschappij en de economie en zal dat in de toekomst nog meer worden. Het vertegenwoordigt een bloeiende sector en is een vector geworden voor verbetering op alle gebieden. Daarnaast is het een indicator voor het vermogen van een regio om te reageren op economische, klimaat-, milieu- en maatschappelijke uitdagingen.

De hele economie digitaliseert

De werkgelegenheid in de ICT-sector is in 10 jaar tijd (2012-2022) met bijna een derde gestegen. Daarbovenop werkt meer dan 60% van de digitale experts buiten de ICT-sector, onder andere in de financiële, publieke en industriële sector. Kortom: digitalisering is alomtegenwoordig.

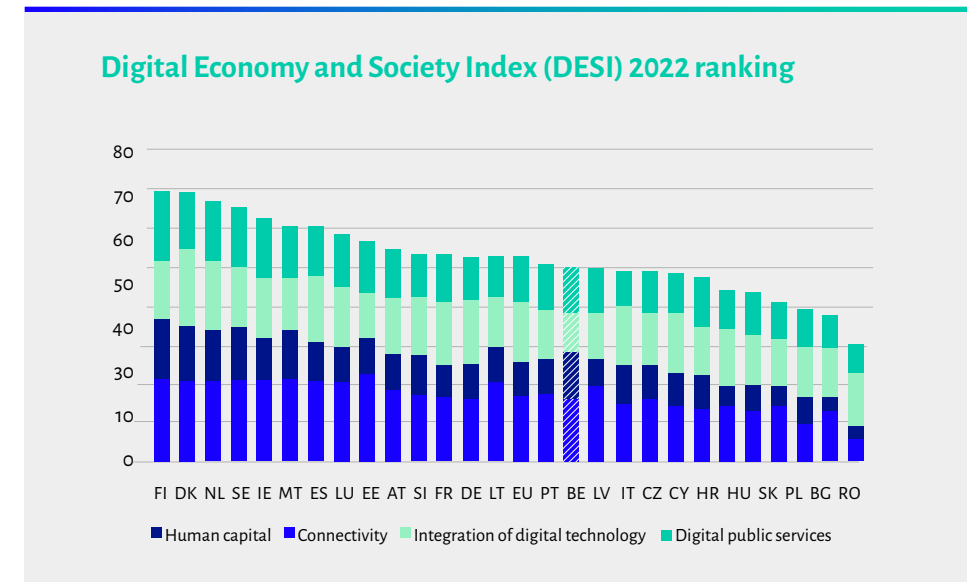

Weggezakt van plaats 5 naar 16

Volgens de European Digital Economy and Society Index (DESI) heeft België vooruitgang geboekt op sommige gebieden van de ontwikkeling van de digitale economie en samenleving, maar verliest het consistent terrein op andere Europese landen.

Concreet is ons land tussen 2015 en 2022 gedaald van de 5e naar de 16e plaats. Spanje is in dezelfde periode opgeklimmen van de 17e naar de 7e plaats, onder impuls van een sterk en ambitieus digitaal beleid (España Digital 2026).

In deze context zijn de initiatieven van Brussel positief, maar ontoereikend. Als digitale hoofdstad van Europa moet Brussel zijn ambities verhogen en zijn acties beter coördineren met de andere Belgische entiteiten, zodat we er met z'n allen naar kunnen streven om tegen 2030 terug te keren naar de top 5. Samen staan we sterk!

4 Europese doelstellingen voor 2030

Om competitief te blijven in het licht van de digitale transformatie die alle sectoren van de samenleving en de economie beïnvloedt, heeft Europa het ambitieuze Path to Digital Decade-programma gelanceerd.

Daarin zijn 4 actiegebieden vastgelegd: versterking van digitale vaardigheden en deskundigen, investeringen in geavanceerde digitale infrastructuren die optimale veiligheid garanderen, versnelling van de digitale transformatie van bedrijven en digitalisering van overheidsdiensten.

1. Digitale vaardigheden

België staat met zijn 13e plaats net boven het Europese gemiddelde (DESI). Ons land blijft evenwel achter wat betreft het aandeel ICT-afgestudeerden – 2,2% tegenover een Europees gemiddelde van 3,9%. Ondanks initiatieven van publieke en private spelers (zoals digital.city.brussels) is er een gebrek aan digitale basisskills en experts, onder meer in cyberveiligheid en AI/data.

2. Veilige digitale infrastructuur

Krachtige en veilige vaste en mobiele telecomnetwerken zijn cruciaal voor een gezonde digitale economie en maatschappij. Het aantal cyberaanvallen in België is met 37% toegenomen tussen 2019 en 2021. Hoog tijd dus om het gebrek aan maturiteit op het vlak van cyberveiligheid in de publieke en private sector aan te pakken, net zoals het tekort aan experts in cyberveiligheid (ongeveer 4.000 vacatures in alle sectoren in België).

3. Digitale versnelling van bedrijven

Nieuwe technologieën, gegevens en innovatie

Nieuwe technologieën (AI, Web 3.0, 5G, blockchain, XR/VR, cyberbeveiliging, etc.) en de data-economie worden steeds belangrijker en bieden oplossingen voor een reeks maatschappelijke en economische uitdagingen. Daarnaast is de uitdaging voor België vandaag niet zozeer om nieuwe start-ups te creëren, als wel om bestaande innovatieve start-ups en scale-ups te laten groeien.

Digitale versnelling in kmo's

Wat de integratie van digitale technologieën in kmo's betreft, is België gedaald van de 3e naar de 6e plaats. En hoewel 65% van hen een basisniveau van digitale intensiteit heeft (Europees gemiddelde: 55%), mogen we niet werkeloos toezien en blijft het activeren van bedrijfsleiders een prioriteit.

Digital4Sustainability

Digitale technologie is een van de oplossingen om de uitdagingen rond duurzaamheid aan te pakken (zie bv. de [Digital4Climate](#)-studie van Agoria & Accenture, 2022). Maar er is ruimte voor verbetering, want slechts 56% van de Belgische bedrijven heeft een gemiddelde tot hoge intensiteit van groene, ICT-gedreven acties – tegenover een Europees gemiddelde van 66% (DESI).

4. Digitalisering van overheidsdiensten

Ondanks enige vooruitgang blijft België met zijn 16e plaats onder het Europese gemiddelde (DESI). Ondanks enige vooruitgang is er op dit vlak nog veel te doen. De Brusselse regering moet zich blijven focussen op de digitalisering van overheidsdiensten en e-health, in samenwerking met de privésector.

Routekaart voor duurzame welvaart

#1 Vegroot het aanbod aan trainingen voor digitale experts en stimuleer digitale vaardigheden

Agoria pleit voor de ontwikkeling van een nieuw ecosysteem in samenwerking met publieke (universiteiten, opleidingsinstellingen ...) en private (academies ...) partners, om het aanbod en de kwaliteit van digitale opleidingen te verbreden, in het bijzonder op het gebied van AI/data en cyberbeveiliging. Een bron van inspiratie: de [Cyber Skills Academy](#) of de [Cybercampus](#) in Frankrijk.

Stimuleer ook de 'niet-reguliere' opleidingen door ze o.a. in kaart te brengen (mapping). Moedig bedrijven aan om een beroep te doen op dit type van vorming en breng ook de impact van (vraaggestuurde) 'niet-reguliere' opleidingen in rekening voor de DESI-index.

Integreer het aanleren van digitale vaardigheden in alle onderwijs- en opleidingsniveaus, met inbegrip van met name AI, cyberbeveiliging en digitale ethiek (zie ook hoofdstuk Onderwijs en opleiding en hoofdstuk Arbeidsmarkt) (bijvoorbeeld om buitenlandse werknemers aan te trekken naar België).

#2 Ontwikkel een veilige digitale infrastructuur

Agoria beveelt aan om een nationaal strategisch stappenplan te implementeren om de ontwikkeling van vaste en mobiele telecomnetwerken te optimaliseren (zie hoofdstuk Telecom).

Maak werk van een ambitieuze, gecoördineerde activeringscampagne op regionaal en nationaal niveau, gericht op het management in de private en publieke sector, om een cyberveiligheids-/weerbaarheidsplan aan te nemen.

#3 Versnel de digitale transformatie

Nieuwe technologieën, data en innovatie

Om het concurrentievermogen van onze kmo's te stimuleren, is het cruciaal om samenwerking met digitale leveranciers aan te moedigen als onderdeel van Business 4 Business-innovatieprojecten rond nieuwe technologieën (AI, Metaverse, 5G, blockchain, enz.) en maatschappelijke innovatie (Digital4Sustainability, EduTech & HealthTech). Een voorbeeld: het [Start AI-model](#) van DigitalWallonia.

Brussel moet ook doorgaan met de uitvoering van een datastrategie (met een duidelijke rol voor de overheid ten opzichte van de privésector) en ervoor zorgen dat het Gewest kan aansluiten op regionale en Europese dataruimtes.

Tegelijkertijd is het essentieel om de groei van scale-ups actief te ondersteunen door middel van een gecoördineerd programma dat (1) hun financiering via [finance.brussels](#), (2) internationale zichtbaarheid door de uitbreiding van [scale.brussels](#) en (3) de overdracht van deep tech omvat. Mogelijke bronnen van inspiratie zijn [Scaleup Vlaanderen](#) of het [Franse French Tech-plan](#).

Programma's voor de digitalisering van kmo's versterken

Agoria beveelt aan om de bestaande programma's voor de digitalisering van kmo's te optimaliseren. Leg daarom de nadruk op het activeren van kmo-managers op het vlak van digitale strategie en change management en niet alleen op sensibilisering en opleiding (zie bijvoorbeeld het 'Digitaliseringsplan voor kmo's' in Spanje).

Digital4Sustainability

Investeer in digitale oplossingen om de koolstofvoetafdruk in de sectoren mobiliteit, energie en gebouwen te verkleinen (overheidsinvesteringen) (zie hoofdstuk [Energie & klimaat](#)).

Zet ook een duurzaamheidsprogramma op om kmo's te ondersteunen in hun transformatieproces, ook met digitale technologieën. Het is ook essentieel om datacenters en telecombedrijven te ondersteunen bij hun overgang naar volledige decarbonisatie tegen 2050 en tegelijkertijd te voldoen aan de nieuwe rapportageverplichtingen van de EU (zonder extra eisen op te leggen).

#4 Optimaliseer de digitalisering van overheidsdiensten

Maak een einde aan de oneerlijke concurrentie met private bedrijven door openbare IT-instanties zoals Smals (federaal) en Paradigm (Brussel) en van bepaalde overheidsdiensten en moedig samenwerking met de private sector aan. Voor openbare IT-instanties is het nu noodzakelijk om het model over te nemen dat in Vlaanderen wordt toegepast, en dat gebaseerd is op een kern van experts op hoog niveau die verantwoordelijk zijn voor het bepalen van de strategie en het verzekeren van de coördinatie, en op overheidscontracten met de privésector voor de uitvoering.

Een ander cruciaal aspect is de ontwikkeling van een volledige digitalisering van sleutelprocessen, zoals verhuizingen, om het leven van burgers en bedrijven te verbeteren, en dit over de hele lijn tussen het federale niveau en de gewesten, in samenwerking met de digitale sector.

In de gezondheidssector is het tot slot essentieel om digitale innovatie en het gebruik van gegevens te vergemakkelijken door een duidelijke visie te ontwikkelen en structurele financiering voor innovatie te voorzien. Er is nood aan een coherent programma om het gebruik en het delen van data te verbeteren in samenwerking met de federale overheid.

Technologie voor een betere wereld

Digitalisering en de data-economie spelen een cruciale rol in het verbeteren van de wereld en het bijdragen aan een betere samenleving. Door gebruik te maken van digitale technologieën kunnen we processen optimaliseren, informatie sneller uitwisselen en besluitvorming vergemakkelijken. Dit verlaagt de kosten, verhoogt de efficiëntie en stimuleert innovatie, waardoor mogelijkheden ontstaan voor een duurzamere, inclusievere en welvarendere samenleving.

Telecom

Is Brussel wel klaar voor
een digitale toekomst?

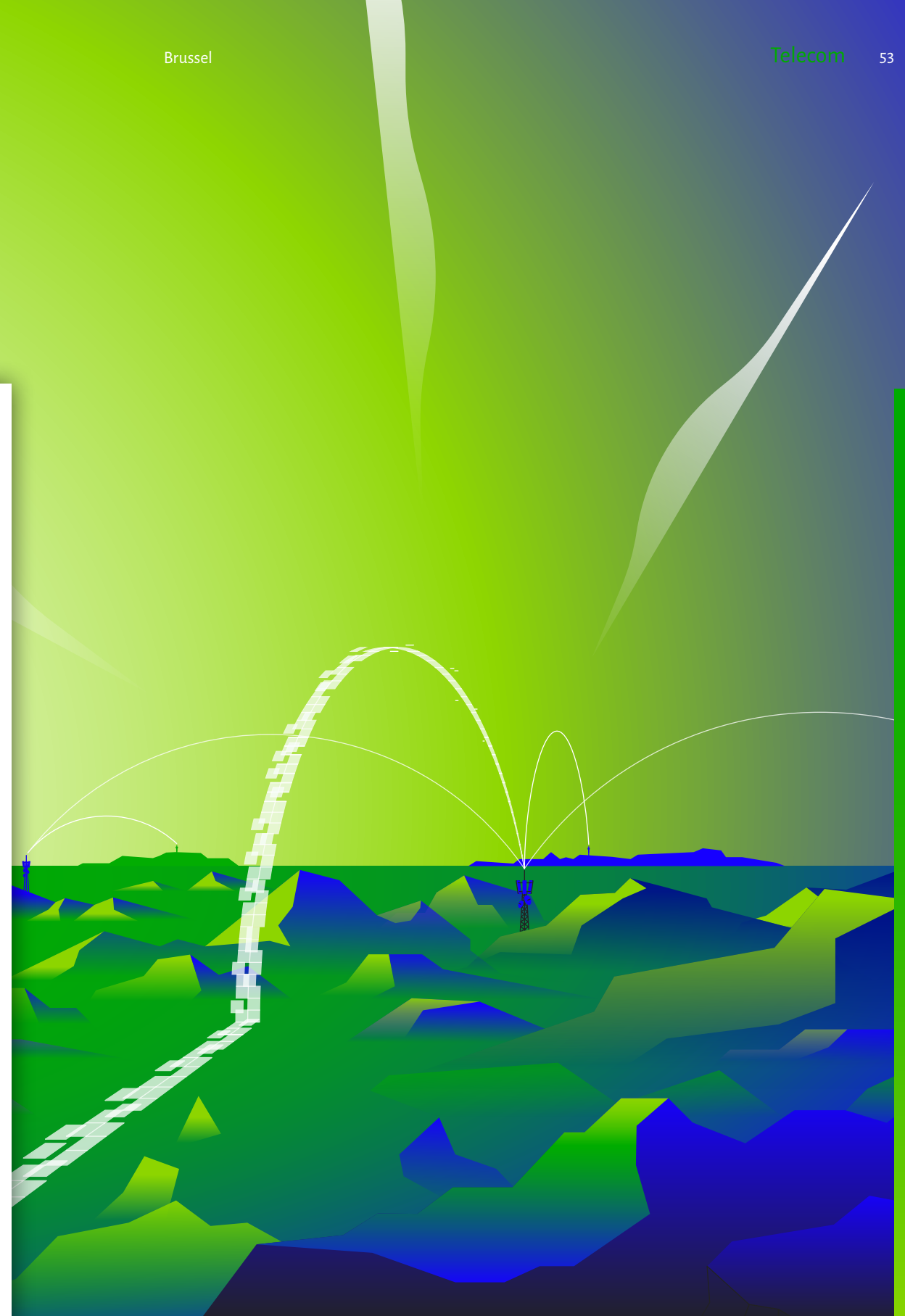

Tijd voor een andere route

Brussel huisvest dankzij zijn titel van Europese hoofdstad zowel publieke organisaties als talrijke lokale en internationale bedrijven. Die creëren samen heel wat jobs en toegevoegde waarde. Maar dit bloeiende ecosysteem draait enkel als het digitale netwerk ook op peil is.

Aan intenties rond digitalisering alvast geen gebrek, want Brussel mikt hoog. Of althans veel hoger dan de huidige telecommunicatieinfrastructuur doet vermoeden. Terwijl wij discussieerden over de 5G-normen, namen andere Europese hoofdsteden een fikse voorsprong. En ook in andere delen van België werden de eerste commerciële en industriële toepassingen reeds gelanceerd.

Fiscale onzekerheid remt investeringen

De 19 Brusselse gemeentes heffen taksen op gsm-antennes, en doen dat elk met eigen reglementen. Het resultaat: telecomspelers zien door de bomen het bos niet meer. Bovendien dreigen de gemeentes met nieuwe retributies op vaste netwerken – wat de investeringsbereidheid verder doet afnemen. Tot slot blijven ook onze trage vergunningsprocedures een doorn in het oog van telecombedrijven.

Uiterst strenge stralingsnormen

Hoewel de Brusselse regering de cumulatieve stralingsnorm voor blootstelling aan elektromagnetische straling versoepelde tot 14,57 V/m, blijft onze hoofdstad zich profileren als een bijzonder strenge klant. Ter illustratie: de EU-aanbeveling voor de stralingsnorm is 41,2 V/m – een norm die al onze buurlanden volgen.

Deze context stelt operatoren voor een moeilijke keuze, want te lage normen vereisen tot 30% meer antennes om dezelfde dienstverlening te kunnen garanderen. Meer antennes betekent ook meer taksen en administratieve vergunningsaanvragen. Volgt iedereen, dan leidt dit opbod aan antennes ook tot saturatie van de netwerken.

Stralingsnormen per gewest:

Vlaanderen
20,6 V/m

Wallonië
18,4 V/m

Brussel
14,57 V/m

Duizenden jobs en enorme inkomstenbron op de helling

Nog nooit waren de investeringen van de telecomsector zo hoog in ons land. In 2022 ging liefst 2,3 miljard euro naar infrastructuur. Daarbovenop werd nog eens 1,4 miljard euro geïnvesteerd in licentierechten. En dit is nog maar het begin. Met de uitrol van nieuwe mobiele en vaste netwerken zoals glasvezel, 5G en – later – 6G zullen de investeringen enkel toenemen.

15
miljard
euro

De verwachte investeringen van de Belgische telecomsector tijdens dit decennium.

Naast de commerciële investeringen dragen de operatoren ook veel belastingen af aan de gewesten en gemeenten. En wat met sociale bijdragen? Die zijn er ook. Meer dan 1 miljard euro per jaar. De sector creëert namelijk veel tewerkstelling: 20.000 directe jobs en 20.000 indirecte jobs. Het merendeel van deze jobs bevindt zich in het Brusselse Gewest. Een beleid dat de telecomsector ondersteunt en mee vormgeeft is dus noodzakelijk, zowel vanuit economisch als maatschappelijk standpunt. Tijd voor een nieuwe route.

Roadmap voor duurzame welvaart

#1 Pas de stralingsnorm aan naar 41,2 V/m (in lijn met de EU-aanbeveling)

#2 Verminder de administratieve lasten

Agoria pleit voor eenvoudige en harmonieuze procedures bij de toekenning van vergunningen en doorgangsrechten. Dit houdt een doorlichting in van de bestaande regels en wetten, gevolgd door een plan van administratieve vereenvoudiging.

#3 Implementeer de Europese Gigabit Infrastructure Act (GIA) zonder afwijkingen

#4 Zorg voor een investeringsvriendelijk fiscaal klimaat

In de geest van de GIA en de European Electronic Communications Code (EECC) vraagt Agoria om de opheffing van alle belastingen, taksen, cijzen, retributies en vergoedingen op mobiele en vaste netwerken.

#5 Implementeer het Europese Digital Decade en Connectivity Policy Program in het federale België met zijn drie gewesten

#6 Ontwikkel een nationale roadmap

Agoria stuurt aan op een nationale strategische roadmap voor de uitbouw van vaste en mobiele telecomnetwerken. Dit moet een samenwerking zijn van de verschillende overheden, de telecomsector en de industrie, en uitmonden in een langetermijnvisie, een stabiel wetgevend kader en een investeringsvriendelijk klimaat.

Technology for a better world

De telecomsector lijkt op het eerste gezicht misschien moeilijk te linken aan duurzaamheid, maar niets is minder waar. Een bloeiende telecom versnelt de digitalisering van de samenleving, ondersteunt de data-economie, en maakt vlotte, milieuvriendelijke mobiliteit mogelijk. Bovendien verhoogt een eerste klas digitaal netwerk de competitiviteit van onze bedrijven. Dit alles leidt dan weer tot duurzame welvaart.

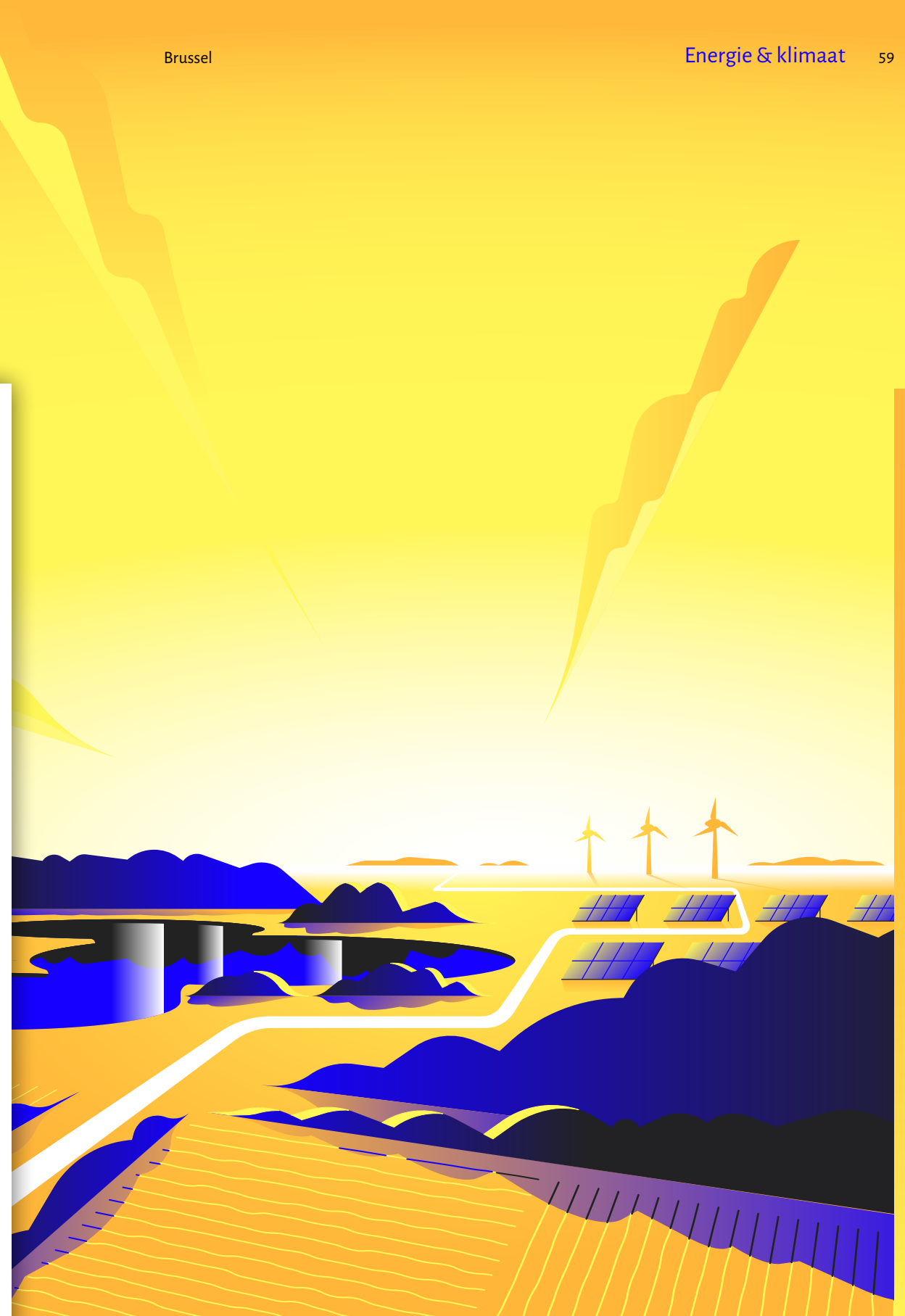
Energie & klimaat

Versnelling hoger voor
energie- en klimaattransitie

Tijd voor een andere route

Om mee de energie- en klimaattransitie mogelijk te maken, heeft Brussel twee grote troeven in handen: mobiliteit en gebouwen. In beide domeinen staat de volgende regering voor een scherpe keuze: mondjesmaat vooruitgang blijven boeken of een versnelling hoger schakelen om de leefbaarheid in onze hoofdstad op een ecologische manier te garanderen.

Stijgende vraag naar slimme, groene en veilige mobiliteit

Alle wegen in België leiden naar ... Brussel. Dat geeft het gewest een enorm economisch groeipotentieel. Maar om dat potentieel waar te maken, is dringend actie nodig.

Laadinfrastructuur ontoereikend

De snelle elektrificatie van onze samenleving laat zich het sterkste voelen in de mobiliteitssector. Ter illustratie: 1 op de 4 ingeschreven personenwagens in 2022 was elektrisch. Bij bedrijfswagens was de verhouding zelfs 1 op 3. En dit is nog maar het begin.

2
miljoen

Het aantal 100% elektrische en hybride voertuigen op onze wegen in 2030.

Hoe gaan we die elektrische wagens allemaal laden? Vandaag telt Brussel 1.800 laadpunten, in 2025 moeten dat er 9.500 zijn, en tegen 2035 gaan we naar 22.000. De enige mogelijke conclusie: om Brussel aantrekkelijk te maken voor elektrische rijders zijn deze streefdoelen ruim onvoldoende.

Nood aan grotere capaciteit van het net

Enkel meer laadpunten bouwen, is trouwens niet voldoende. Ze moeten ook voorzien worden van energie. Zo bedraagt de totale elektriciteitsbehoefte van het Brusselse gewest vandaag 5.220 GWh, maar door de elektrificatie van het transport zal die de volgende jaren stijgen met 31%. Wachten tot de bevoorradingszekerheid in het gedrang komt, is geen optie. Agoria ziet de uitbouw van voldoende netcapaciteit als een prioriteit voor de volgende legislatuur.

Gevraagd: futureproof infrastructuur

Almaar meer nieuwe voertuigen zijn uitgerust met geautomatiseerde functies en zijn ook sterk geconnecteerd. Het is daarom belangrijk om onze weginfrastructuur en communicatienetwerken, zoals 5G of 6G, hieraan aan te passen of uit te breiden. Nieuwe technologieën zoals coöperatief-intelligente transportsystemen kunnen allerlei externe informatie (snelheidsadvies, alternatieve routes, etc.) beschikbaar maken in het voertuig. Willen we onze hoofdstad toegankelijk houden voor zowel Brusselaars als pendelaars, dan moeten we deze richting uit.

Elektrische mobiliteit is een brandend actueel thema. Het is evenwel ook belangrijk om de bijdrage van andere lage-emissietechnologieën in te schatten. Denk bv. aan alternatieve en synthetische brandstoffen (RFNBO's).

Fietspaden? Ja. Slimme fietsinfrastructuur? Ook Ja.

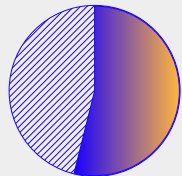
Tijdens de voorbije legislatuur investeerde Brussel heel wat in de aanleg van fietspaden en -snelwegen. Echter, het aantal kilometer nieuwe fietsroutes mag niet het enige succescriterium zijn. Grijp de kans om de fietsinfrastructuur ook slim, energie-efficiënt en futureproof te maken, zonder compromissen te sluiten op het gebied van veiligheid en comfort. En doe dit met respect voor fauna en flora. Ledverlichting heeft bijvoorbeeld voordelen op het vlak van levensduur en energie-efficiëntie, en is bovendien dimbaar om fauna en flora te sparen in groene zones.

Benadeling van lokale dienstverleners en producenten

Bij overheidsopdrachten rond mobiliteit ziet Agoria een toenemende instroom aan inschrijvers uit derde landen. Deze werken vaak met bijzonder lage prijzen, bedenkelijke veiligheidsprocedures en dito arbeids- en milieuvorwaarden. In de EU bestaan wel regels om oneerlijke concurrentie tegen te gaan, maar die zijn niet altijd gekend en worden onvoldoende toegepast.

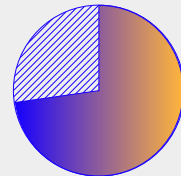
Bouwen aan een klimaatneutraal gebouwenpark

Gebouwen zijn enorme energieverbruikers en zijn ook goed voor het leeuwendeel van de broeikasgasemissies in onze hoofdstad. Maken we hier een verschil, dan kunnen we écht impact hebben op het klimaat en onze leefomgeving. De toon is alvast gezet, nu volhouden.

54%

Het aandeel van gebouwen in de totale broeikasgasuitstoot van het Brusselse gewest.

73%

Het aandeel van gebouwen in het energieverbruik van het Brusselse gewest.

Renolution wijst de weg

Renolution is de strategie van het Brusselse gewest voor de renovatie van Brusselse gebouwen. Het doel: beter, sneller en meer gebouwen renoveren om het gemiddelde energieverbruik van de woningen tot een derde te beperken en tegen 2050 klimaatneutraliteit in de tertiaire sector te bereiken.

De positieve stappen zijn legio. De betaalbaarheid en markstabiliteit liggen onder de loep, er wordt uitdrukkelijk ingezet op hernieuwbare energiebronnen, het EPB-beleid krijgt een harmonisatie en investeerders krijgen begeleiding.

Agoria prijst ook de versnelling in het klimaatneutraliteit maken van publieke gebouwen, met RenoClick als oriënterend programma.

Bijzondere marktstructuur

Typerend voor de Brusselse marktstructuur is het hoge aandeel appartementsgebouwen (60%) en een dominante huurmarkt (60%), in tegenstelling tot Wallonië en Vlaanderen waar de eigenaarsmarkt met een aandeel van ca. 70% meer dominant is.

De geplande renovatieverplichting voor residentiële en niet-residentiële gebouwen vanaf 2025 houdt hier rekening mee. Er is ingezet op een stapsgewijze verplichting die past bij het hoge huurmarktaandeel in Brussel.

EPB-certificaat als graadmeter

In Brussel staan bijna 200.000 gebouwen, goed voor meer dan 500.000 wooneenheden. De gemiddelde klimaatprestatie van het gebouwenpark wordt gemeten met het EPB-certificaat. Vandaag is die enkel beschikbaar voor kantoren en woningen, en naar schatting heeft slechts 10% van de residentiële gebouwen een label C+ of hoger.

Agoria is tevreden over de uitbreiding van een verplicht EPB-certificaat voor alle gebouwen. Wel is het nog een open vraag of die verplichting ook zal worden uitgebreid voor alle tertiaire gebouwen, waaronder winkels en restaurants.

Bewustwording groeit

De talrijke stappen die de Brusselse overheid nam, leidden tot een grotere bewustwording bij burgers en bedrijven rond de noodzaak van klimaatneutraal (ver)bouwen. We zien dit aan de sterke groei in aanvragen voor renovatieadvies bij bijvoorbeeld Homegrade. De komende legislatuur moet deze trend in gang houden.

Roadmap voor duurzame welvaart

Mobiliteit

#1 Pak het fileprobleem aan met multimodale mobiliteit

Voer voor alle voertuigen een slimme kilometerheffing in die rekening houdt met onder meer de locatie en het tijdstip van de verplaatsing. Zorg hierbij voor een afstemming met de verschillende gewesten om dubbele belastingen te vermijden. Investeer daarnaast in een kwalitatief wegennetwerk met intelligente verkeersinfrastructuur (bv. slimme verkeerslichten), en pas slim en dynamisch verkeersmanagement toe.

#2 Verminder de impact van mobiliteit op klimaat en milieu

Agoria zet hiervoor deze punten op de agenda:

- Mik op 20.000 publieke laadpunten tegen 2024 – niet op 9.500 laadpunten tegen 2025 en 22.000 tegen 2035. Bovendien mag het target voor snelle en ultrasnelle laadstations ambitieuzer: 800 stations tegen 2029. Tot slot, begin vandaag aan een toekomstgericht plan voor de uitrol van laadinfrastructuur voor vrachtvervoer.
- Werk aan een masterplan voor de versterking van het elektriciteitsnet, dat klaar is voor de transitie naar elektrisch personen- én vrachtvervoer. Daarom dringt Agoria aan op een snelle herevaluatie van het investeringsplan van Sibelga, inclusief de invoering van slimme netten en de omschakeling van het 230 V-net naar een 400 V-net.
- Maak voldoende groene energie beschikbaar voor de elektrificatie van het wegtransport.

#3 Investeer in een duurzame en toekomstbestendige mobiliteitsinfrastructuur

#4 Zet in op innovatie, opleidingen, digitalisatie en nieuwe technologieën voor de mobiliteit van morgen

#5 Werk samen aan een coherent en efficiënt mobiliteitsbeleid

De bouw van de nieuwe metrolijn 3, die het noorden met het zuiden van Brussel verbindt, is erg belangrijk voor het gewest en het ontwarren van de mobiliteitsknoop. De overheid moet het Belirisfonds, dat oorspronkelijk in het leven is geroepen om grote strategische investeringen te financieren, inzetten voor de financiering van dit grote mobiliteitsproject.

Klimaatneutraal bouwen

#6 Ontwikkel een transversaal, tienjarig overheidsinvesteringsplan voor gebouwen complementair aan het Brusselse energie- en klimaatbeleid (LKEP).

#7 Professionaliseer het EPB-kader (bv. beoordelings-, toetsings- en adviesinstrument) voor een toekomstgericht klimaatbeleid, bij voorkeur samen met de andere gewesten. Breid de bestaande EPB-certificaten uit naar systemen voor tertiaire gebouwen die geen kantoor zijn. Laat het EPB-certificatiesysteem evolueren naar zero-emission (ZEB) in functie van de nieuwe vereisten vanuit de Richtlijn Energieprestatie van Gebouwen (EPBD).

#8 Zet een samenwerkingsplatform op met ministers, administraties en stakeholders voor de ondersteuning van lokale besturen. Voorzie daarin de nodige expertise voor de implementatie van een langetermijnrenovatiestrategie, de aantrekking van Europese financiering, en eventueel de uitbreiding van het aanbod klimaatneutrale sociale woningen (zie voorbeeld Netwerk Klimaat in Vlaanderen).

#9 Ga verder met Renolution als overkoepelend herkenningspunt

#10 Hou vast aan RenoClick voor de versnelde renovatie van publieke gebouwen

#11 Zet in op meer adviescapaciteit rond klimaatrenovatie richting woningeigenaren via Homegrade

#12 Maak werk van een groene taxshift in samenwerking met de federale overheid en de andere gewesten

Technology for a better world

Vanuit de technologische sector ondersteunen we de Europese Green Deal en Fit for 55. Het zou mooi zijn als Brussel, de hoofdstad van Europa, hierin een lichtend voorbeeld was. Door een versnelling hoger te schakelen op het vlak van groene mobiliteit en klimaatneutrale gebouwen kunnen we de Brusselse ecologische voetafdruk drastisch verkleinen. Eén ding is zeker: Agoria staat klaar met raad en daad.

www.enroute2024.be